

**Notitie tbv BWO 250121 over flankerend beleid
DGSC-19 | Versie 5.1**

1. Flankerend beleid: de opgave

- Flankerend beleid moet gericht zijn op het ondersteunen van mensen en bedrijven met als doel om iedereen te helpen door de crisis heen te komen en structurele schade te voorkomen.
- De verwachting is dat met alle genomen economische steunmaatregelen het risico op verlies van werk en inkomen van een groot aantal werkgevers en werknemers voor de kortere termijn, met het zicht op de haven, beperkt is. Cijfers over werkloosheid en faillissementen blijven vooralsnog verrassend laag.
- De tot nu toe geboden steunmaatregelen zullen echter niet voor iedereen voldoende toereikend zijn (ontslaggrondes KLM, horeca en zzp'ers voor wie de *lockdown*-maatregelen te lang duren, startende ondernemers die in een aantal steunpakketten tussen wal en schip vielen). Dit betekent dat voor de langere termijn (na de pandemie) ondanks alle steunmaatregelen
 - bedrijfsbeëindigingen kunnen worden verwacht en daarmee een terugslag in het consument- en producentvertrouwen,
 - sectoren worden geconfronteerd met herstructureringsopgaven, en
 - leegstand in binnensteden (winkelgebieden) verder kan toenemen.
- Andere maatschappelijke gevolgen van de corona-maatregelen zijn tot nu toe minder belicht geweest. Naarmate de beperkingen langer duren neemt de sociaal-emotionele impact toe en daarmee ook het risico op structurele schade. En, hoe langer de crisis en maatregelen voortduren hoe meer bestaande ongelijkheden in welvaart en welbevinden toenemen.
- De werkgroep Halsema vroeg in het afgelopen voorjaar als aandacht voor deze kwestie. Het RIVM stelde vast dat honderdduizenden Nederlanders psychische klachten hebben gekregen sinds het uitbreken van de Coronacrisis (eenzaamheid, lusteloosheid, slapeloosheid, angst). Het SCP trekt vergelijkbare conclusies in het beleidssignalement *Zicht op de samenleving in coronatijd*. Ook in het recente SER-advies wordt aandacht gevraagd voor de verschillende groepen die extra kwetsbaar zijn op dit gebied: emotioneel en sociaalpsychologisch kwetsbare jongeren, eenzame ouderen thuis, dak- en thuislozen, volwassenen thuis in isolement.
- **Opgave is dus om ook op sociaal-maatschappelijk gebied flankerend beleid, zowel preventief als curatief, te formuleren met als doelen:**
 - de samenleving er doorheen te helpen
 - structurele schade te beperken en
 - verdere ongelijkheid te voorkomen.

2. Wat gebeurt er al?

- Om faillissementen, inkomensverlies, werkloosheid, armoede en schulden te beperken, heeft het kabinet als onderdeel van het corona-beleid tot dusverre aan **sociaal-economische steunmaatregelen** in totaal circa 29,3 miljard euro in 2020 en een extra 7,6 miljard in 2021 uitgetrokken. De overheid staat in 2020 garant voor 65 miljard euro, er is voor bijna 13 miljard aan belastinguitstel verleend en voor 4,4 miljard aan fiscale maatregelen geboden.

3e steunpakket: 7,6 mld
 NOW: 10 mld
 TOZO 3,8 mld
 TOGS 1,65 mld
 BMKB 128 mln
 Sierteelt, tuinbouw 650 mln
 Kinderopvang 175 mln
 Start ups 100 mln
 Leverancierskrediet 970 mln
 Culturele/creatieve sector: 700 mln

- Daarnaast onderzoekt het kabinet de vormgeving van belastingmaatregelen waarmee werkgevers thuiswerkkosten kunnen vergoeden.

Financiële regelingen

<p>Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW)</p> <p>Vergoeding van deel loonkosten voor bedrijven met een maximaal 20% verwacht omzetverlies.</p>	<p>Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZZ)</p> <p>Inkomensondersteuning voor levensonderhoud en een lening voor bedrijfskapitaal.</p>	<p>Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK)</p> <p>Voor huishouders die door de crisis te maken krijgen met terugval in inkomen waardoor zij noodzakelijke kosten van betalen, zoals woonkosten, niet meer kunnen betalen. Nader uitwerking volgt in samenwerking met gemeenten (per februari 1 maart).</p>
<p>Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL)</p> <ul style="list-style-type: none"> Voor ondernemers die meer dan 30% omzet verliezen en hun vaste lasten niet meer kunnen betalen. Voorsporengering geïntegreerd in de btw-teruggaaf. 	<p>Voucherkredietfaciliteit</p> <p>Lening voor ondernemers die tijdelijk omzetverlies lijden en last hebben om wachters van publieke instanties terug te betalen aan de consument.</p>	<p>NL leert door</p> <p>Kwalitatief (online) scholing en andere initiatieven.</p>
<p>Uitstel belastingbetaling</p> <p>Ondernemers kunnen belastinguitstel of verlenging daarvan aanvragen tot 1 juli 2021. Vanaf 1 oktober 2021 start een aantal belastinguitstel voor maximaal 15 maanden.</p>	<p>Financiële regelingen sportsector</p> <ul style="list-style-type: none"> Tegemoetkoming voor huishouders sportaccommodaties (TVS) Tegemoetkoming sportverenigingen (TVSC) Specifieke uitbreiding programma en Zwerfborden (SPK/IZ) 	<p>Coronakrediet en garanties</p> <ul style="list-style-type: none"> Stopzetting MKB-Investeren (BMKB) Garantie Ondernemingsfinanciering (GO) Klein Krediet Corona (KKC) Ovris Corona OverbruggingsLening (COL) Garantiefonds eeuwenrenten

Aanvullende steun bij noodzakelijke aanpassingen

<p>Sociaal pakket</p> <ul style="list-style-type: none"> Intensieve ondersteuning en begeleiding van werkloosheid naar nieuw werk en ander inkomen. Specifieke aandacht voor zzp'ers en zelfstandigen. Praktijkbeelden tot om- en omscholing. Tegemoetkoming van omzetverlies en persoonlijke schulden. Voorkomen van jeugdwerkloosheid. 	<p>Time-out arrangement (TOA)</p> <ul style="list-style-type: none"> Ondersteuning van ondernemers in zwaar weer. Centraal middel is de Wet Boerrelagter onderhanden afkonding (WNOB) vanaf 1 januari 2021. Doel afkonding met schuldeisers om een faillissement te voorkomen.
<p>Uitbreiding regelingen met startersregeling</p>	

- Aan **sociaal-maatschappelijke steunvoorzieningen** zijn tot nu toe in ieder geval de volgende maatregelen getroffen met een omvang van ca 2 miljard euro:
 - Een sociaal pakket van 1,4 miljard euro gericht op het ondersteunen en begeleiden naar werk (650 miljoen), scholing en ontwikkeling voor behoud van werk (230 miljoen), bestrijding jeugdwerkloosheid (350 miljoen) en aanpak van armoede en schulden (150 miljoen).
 - Onderwijsmaatregelen: 500 miljoen. Om door corona opgelopen leerachterstanden in onderwijs in te halen, wordt een Nationaal Programma Onderwijs na Corona voorbereid. MBVOM heeft deze week aangekondigd dat alle kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs alle rust, tijd en ruimte krijgen om verloren tijd in te halen; daarbij wordt onder meer gedacht aan huiswerkbegeleiding. Het gaat hier om een langjarige inspanning, ook samen met gemeenten en alle betrokkenen. Er wordt op dit moment bezien welk aanvullend budget hiervoor nodig is.
 - Aanvullend is er voor Jeugd in december besloten ca 60 miljoen euro extra te investeren in het jeugdpakket. Dit pakket is vooral gericht op 'de gewone jeugd' en Coronaproof activiteiten op lokaal niveau in het kader van regulier jongerenwerk (o.a. sport en vrije tijd). Ook in de *lockdown* is het voor veel jongeren mogelijk om te blijven sporten (bijv. hockey, tennis etc).

3. Wat is aanvullend nodig?

Gelet op de geschetste sociaal-maatschappelijke opgaven (curatief en preventief) is het te overwegen voor een aantal doelgroepen bouwstenen te ontwikkelen voor twee **maatschappelijke ondersteuningspakketten**.

A. Een maatschappelijk steunpakket voor kwetsbare eenzamen

- Ondersteunen kwetsbare groepen wat betreft eenzaamheid en geestelijke kwetsbaarheid. Op het terrein van sociaal en mentaal kwetsbare jongeren, dak- en thuislozen, sociaal-psychologisch kwetsbare volwassenen (o.a. verwarde personen), eenzame ouderen thuis (niet in verpleeghuizen) en mensen met een licht verstandelijke beperking (niet in instellingen) is de steun op lokaal niveau in het algemeen erg afhankelijk van vrijwilligers en zijn de middelen beperkt. Er is veelal sprake van multi-problematiek met factoren als etniciteit, éénoudergezinnen, armoede. Generieke maatregelen op het terrein van inkomensondersteuning en bestaanszekerheid *alleen* niet volstaan om het risico op structurele en langdurige psychologische schade te voorkomen. Bovendien zijn hier de gevolgen van het wegvallen van vaste dagelijkse structuren en dagbesteding in de *lockdown* extra schadelijk voor deze psychologisch kwetsbare groepen.
- In het doorbraakoverleg 22 januari jl. is gebleken dat gemeenten behoefte hebben aan een doorbraak, met name op het terrein van geestelijke gezondheidszorg. In verschillende grote steden lopen bijvoorbeeld Corona-gerelateerde pogingen tot zelfdoding op, ook in combinatie met problemen in de jeugdzorg. Ook het vinden van adequate huisvesting voor dak- en thuislozen blijkt een knelpunt (extra geschikte locaties, gebruik maken van flexibele tijdelijke huisvesting).
- Voor jongeren van 18-27 jaar zijn de gevolgen van de *lockdown* extra groot. Voor hen is er nog relatief weinig aandacht. Binnen deze groep komt relatief veel eenzaamheid en psychische klachten voor. In aanvulling op het bestrijden van jeugdwerkloosheid (onderdeel van het sociale pakket) valt een steunpakket te overwegen, gericht op het beperken van structurele (psychische en sociaal-emotionele) schade van jongeren. Zie ook artikel Volkskrant 23 januari.
- **Kortom: De komende maanden zullen de sociaalpsychologische problemen eerder groeien dan afnemen, is de verwachting. Daarom is sterk aan te bevelen om een sociaal-maatschappelijk ondersteuningspakket in te stellen waarbij rijk en lokale overheden samen werken. Gemeenten zijn hier in de ideale positie om snel maatwerk te leveren.**
 - Daarin zijn er in de grote steden andere maatregelen denkbaar en nodig dan bijvoorbeeld op plattelandskeren, gericht op het voorkomen van verdere structurele schade door het zoveel mogelijk versterken van al bestaande (gemeentelijke en maatschappelijke) initiatieven. Daarnaast kunnen voorzieningen-op-maat worden gecreëerd.
 - Dit ondersteuningspakket kan zorgen voor een extra financieel steuntje in de rug, maar kan ook organisatorische ondersteuning bieden. In dat licht wordt al samengewerkt met partijen als *Movisie, Pharos en ZonMW* (ook in het kader van onderzoek naar effectieve aanpakken van sociaalpsychologische vraagstukken op lokaal niveau, *corona-proof*).
 - Het ministerie van BZK heeft aangeboden dat gebruik kan worden gemaakt van de bestaande infrastructuur die erop is gericht om kwetsbare wijken in grote steden te ondersteunen.

B. Maatschappelijk steunpakket voor nieuwe financieel getroffen en thuiswerkers

- Daarnaast dreigt er een groep te ontstaan van mensen die als gevolg van de corona-maatregelen het financieel zwaar krijgen: flexwerkers, zelfstandigen met weinig of zonder personeel en startende ondernemers. Omdat deze groepen vaak een relatief kleine financiële buffer hebben en startende ondernemers pas relatief recent een beroep kunnen doen op het steun- en herstellepakket kunnen ze als gevolg van de corona-maatregelen alsnog het risico lopen op verlies van werk en inkomen en op sociaal-maatschappelijk isolement. In samenspraak met koepels en vertegenwoordigende organisaties moeten voor deze mensen flankerende maatregelen worden genomen om ze te begeleiden naar ander werk.
- De corona-pandemie heeft zichtbaar gemaakt hoe een ongezonde leefstijl de samenleving extra kwetsbaar maakt, niet alleen irt gezondheid, maar ook irt daarmee gepaard gaande economische risico's. Het huidige beleid gericht op het bevorderen van gezonde leefstijlen zou structureel moeten worden versterkt, waarbij ook extra aandacht moet komen voor het opheffen van de sociaal-economische verschillen in gezonde leefstijlen en het stimuleren van de fysieke gezondheid (voldoende beweging) door thuiswerkers, niet alleen nu, maar ook structureel.

4. Procesplanning

Pakket A

- De keuze voor het vormgeven van flankerend beleid voor kwetsbare eenzamen - in samenwerking tussen rijk en lokale overheden – vindt nu plaats in het kader van de uitwerking van de opdracht van de MCC medio oktober. Dit advies is eerder in concept besproken in het DOC en ACC van november.
- De afgelopen weken heeft een dialoogtafel plaatsgevonden met kwetsbare groepen en hun vertegenwoordigers (7 januari), is een bijeenkomst georganiseerd met gemeenten over beloftevole aanpakken op lokaal niveau (14 december) en heeft een gesprek plaatsgevonden met wetenschappers onder de vlag van ZonMW (14 januari). Het advies is verder besproken in het doorbraakoverleg met de grote gemeenten en de ambtelijke top van VWS, BZK, SZW en OCW 22 januari.
- Over de problematiek was iedereen het snel eens, maar over de uitvoerbaarheid van de oplossingen is meer concrete informatie nodig. Oplossingen zullen over het algemeen op lokaal niveau liggen, vanuit het rijk kan een extra zetje worden gegeven door het promoten van *good practices* en mogelijk ook met extra financiële middelen.
- **Het advies nadert daarmee de eindfase en kan de komende twee weken verder worden uitgewerkt en ingebracht in het ACC en de MCC, mits met akkoord van de politieke sponsor (M.VWS).**

Pakket B

- De komende weken worden de eerste contouren van een sociaal-maatschappelijk ondersteuningspakket voor genoemde groepen nader uitgewerkt (DGSC19, SZW, EZK, FIN ism VNG).
- **Gelet op de fase van voorbereiding en vereist afstemmingsoverleg kan in de tweede helft van februari ter besluitvorming een voorstel voor een maatregelenpakket worden ingebracht.**